

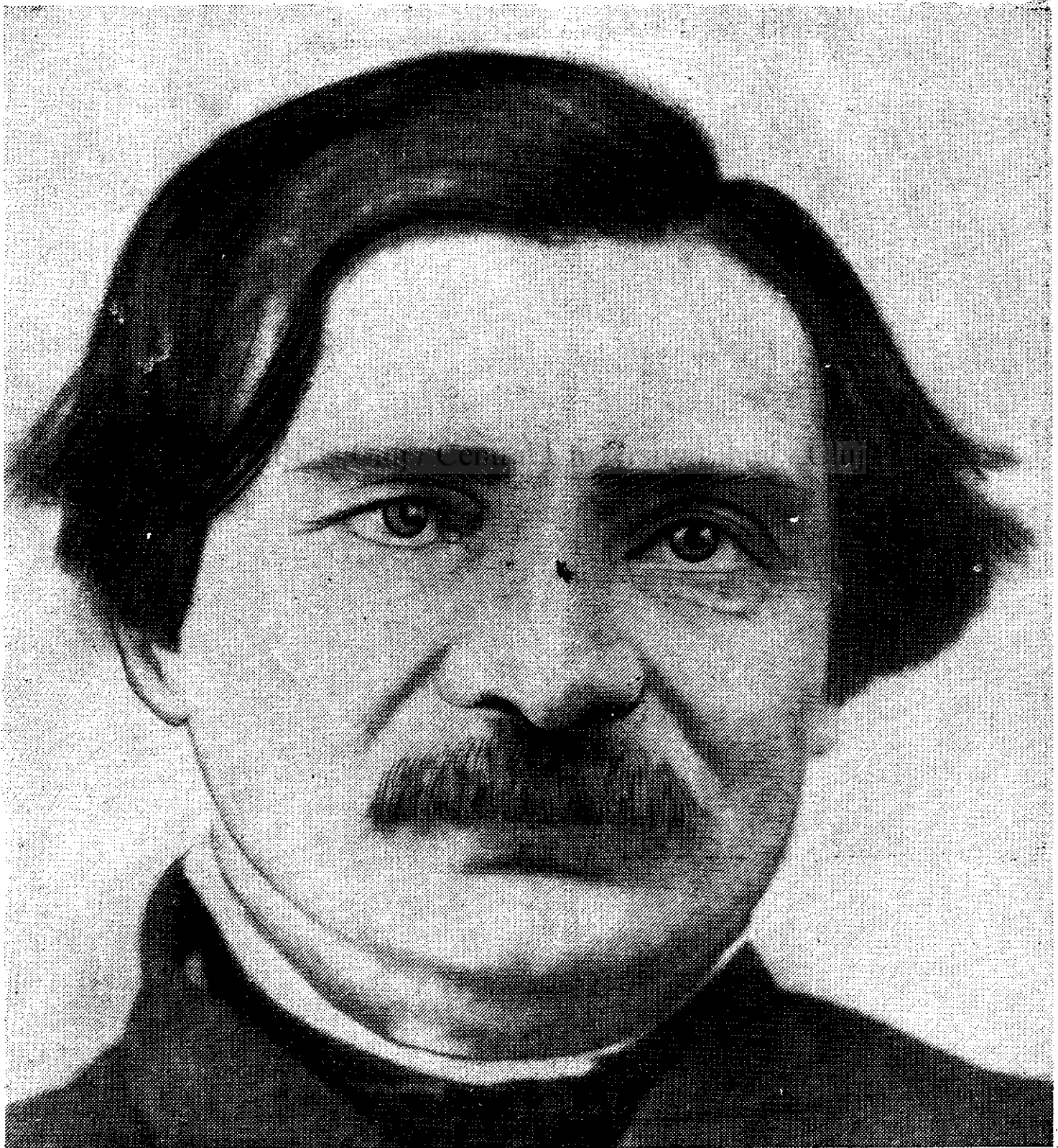
A. S. Vasulescu. 1928. Decem. 28. Vineri. Craiova.

Universul Literar

Anul XLV Nr. 1-52

1 Ianuarie 1929

5 Lei

1829 — 1929

№. 583 77

C t i t o r i i

ION HELIADE RĂDULESCU (După o sută de ani)

de PAUL I. PAPADOPOL

Ion Heliade Rădulescu este, fără îndoială, una din cele mai complexe înfățișări ale sufletului românesc.

A apărut într-o vreme când acesta nu căpătase încă o intrupare statornică și unitară—el se ridică, prin uriașa-i personalitate, plină, variată și în continuă mișcare, deasupra tuturor palpărilor vremelnice și întâmplătoare, le explică, le întregeste și le întrece. Iată din ce cauză credem că nu vom greși dacă—spre deosebire de atâți alții—vom adăoga, la cele de mai sus, pe un al doilea

Heliade: educatorul cultural, învățătorul sufletesc al neamului nostru.

Pentru a ne putea apropia de această caracterizare să ne emintim starea culturii noastre după 1800. În general: nu numai nici o urmă românească, nu numai absența desăvârșită a unui element activ, nu numai răceala condamnată din partea celor de sus, dar o rea voință continuă și o spiritualitate, pe deoparte, rătăcită în superficialele culturii străine, pe de alta, iscoditoare de piedici în drumul, încă necroît, al plâpândeii culturii

(dacă poate fi astfel numită) și înăpăstiată ce a găsit I. H. Rădulescu.

Și pe lângă acestea: la cei mulți, la aceia cari, mai ales atunci, constituiau cu adevărat neamul românesc, o totală lipsă nu numai a unei culturi superficiale, dar a însăși ideii de cultură, cu un cuvânt: se găsea în vârsta noutății, tinereții, frăgezimii și nevinovăției, în vârsta copilului care-și așteaptă învățătorul. Și—e de crezut?—acesta n'a întârziat, dar la început, în persoana lui Gh. Lazăr, puțin după aceea, în aceea a lui Heliade—el a venit să-și îmbrățișeze învățăcelul cu dragostea unui adevărat părinte sufletesc.

II. Succesul era cu atât mai îndoielnic, cu cât nici din sufletul păturii conducătoare nu dispăruse, cu toată încercarea lui Lazăr, ideia stranie a îngustimii limbii românești.

Cât de mărețe ne apar figurile acestor întemeietori cari, spre a isbândi, cu trebuit să înceapă prin a fi elevii lor însi-le:

„Am vrut mai întâi să-mi fac și să-mi hotărâsc mie o limbă prin care să mă exprim și să înțeleg ceea ce gândesc; am vrut, să-mi fac vocabularul termenilor tehnici și m'am apucat de traducții”.

Și mai jos:

„Prin urmare eu a trebuit, vrând-nevrând, a trece prin toți termenii trebuincioși în aceste științe, a-i boteza într'un fel, bine sau rău, și a-mi îmbogăți vocabularul meu” (8).

Și să nu se creadă că a făcut acest lucru numai în școală. Țara întreagă era, pentru el, adevărata școală și, de-aici, a muncit numai, cu gândul să contribuie la luminarea fiilor ei.

Privit numai între cei 4 pereți dela „Sf. Sava” Heliade ne apare, ca un uriaș al carierei didactice nu numai prin lipsa elevilor, a manualelor, a materialului plasticizant, dar prin lipsa unui corp didactic ajutător, prin inegalitatea de vârstă și de pregătire inițială a școlariilor și mai ales prin persistența acelei atmosfere deadreptul vrășmașe.

Heliade a trecut prin toate învingători și, rupându-se din sânul familiei, care-l pregătise pentru o carieră de boer, a început, „în mijlocul zidurilor celor dărâmate” lecțiile, „un biet dascăl cu câțiva leușori pe lună...” Și astfel a predat vară și iarnă, în cele mai vitrege condițiuni (8).

Și lângă aceasta—autorul de manuale: gramatică, prozodii, cursuri de poezie, aritmetică, abecedare, istorii, ortografii—o nouă direcțiune în care spiritul lui Heliade s'a grăbit să traducă, să modeleze, să imite și să creeze.

III. Dar Heliade trece peste calitatea de mai sus și se încoronează cu titlul de

(8) În „Bibl. p. toți” Scrieri alese.

nvățător al neamului: prin gazetă și prin teatru:

„Cea dintâiu pentru cei cari știu citi, al doilea pentru unii și pentru alții” (8).

Și lucrurile merg și mai departe:

Heliade, dându-și seama de lipsurile cititorilor săi, cari „nu înțeleg ce este Hahovra, Marsilia, Amsterdam” și apoi n-au nici o idee de istorie, de geografie, de guvernuri, de științe și de arte” se hotărăște să consacre „o parte a *Curierului* pentru o prescurtare de geografie”, apoi să dea un înainte-mergător al Regulamentului Organic (8).

Și tot ca educator cultural: îndeamnă pe părinți să-și orienteze copiii (și mai ales fetele) spre cariera dramatică; face cunoscute limbii noastre, prin traducțiuni convenabile, operele remarcabile ale lui: Molière, Voltaire, Dumas, Byron, Sapho, Oriso, Lamartine, Boileau, Ossian, Dante; editează și laudă pe atâți contemporani: C. Facea, C. Bălcăscu, Bolintineanu, Alecsandrescu, Aristia, etc.

Și în aceeași calitate încearcă să creze, în toate genurile și spețele (odă, elegie, pastel, cântec, meditație, fabulă, satiră, monolog, poemă, epopee, etc.) — vulgarizând totodată noțiunile literare generale, prin acel „Curs întreg de poezie generală” sau prin scurte monografii-prefete.

Trebuie să deosebim la Heliade neapărat și o activitate literar-religioasă manifestată prin:

1. *Biblia sacră* ce cuprinde vechiul și noul Testament, tradusă din heleneste după a celor șaptezeci (2). Paris 1858 (neterminată); prin:

2. *Biblicele* sau notițe istorice, filosofice, religioase și politice asupra Bibliei. Paris 1858 (ca mai sus); dar mai ales prin poeziile sale cu caracter religios pe care același istoric literar (3) le grupează în:

3. *Biblicele*: în realitate primele 4 cânturi, din cele 10 promise, ale poemei „originală” *Anatolida*, subintitulată: *Cântarea dracilor în ajunul potopului* (4); *Căderea dracilor* (5); *Viața sau Androginul și Arborele științei* (6), începute la 1838 și terminate abia după 30 de ani; și

4. *Evangelicele*, în care ar intra: *Cutremurul*, inspirat din următorul fapt: „Cutremurul cântat de Eliade a început seara, la 8 ore și 50 minute, în 23 Ianuarie 1838. Domnul și boerii se aflau în teatru, la o reprezentatie franceză. O spaime mută-i cuprinse pe toți. Femeile înlemniseră până ntr'atât, încât nici nu puteau să strige. Teatrul, construit în lemn, trosniă lugubru. Lojile se goliră, dar în parter mai rămăseseră câțiva spectatori, înaintea cărora trupa, continuă jocul. Afară era frig: 44 grade sub zero. A doua zi Bucureștii erau o jale, mai ales în regiunea Sfântului Gheorghe al cărui han se prefăcuse într-o mare grămadă de ruine (7).

(2) Ediția biblică, numită Septuaginta, după care se făcuse și traducerea dela 1688 (Biblia lui Șerban).

(3) d. G. Bogdan-Duică, *ibid.*

(4) publicată la 1839 în „*Curierul românesc*”.

(5) Terminată la 1838, publicată la 1840.

(6) Scrise la 1868 și publicate în vol. al II-lea al „*Cursului întreg de poezie generală*”. Buc. 1870.

(7) G. Bogdan-Duică, *ibidem*.

V. Și pentruca să pot termina cu conștiința împăcată, nu pot trece cu vederea încă următoarele:

Că, în calitate de *om politic*, Heliade a fost sufletul mișcării dela 48, ale căreia doleanțe le-a formulat în cunoscuta „proclamație dela Islaz” (9);

Că, în calitate de *gramatic*, a limpezit, pentru prima dată, prin prețioasa gramatică dela 1828, cercetările de limbă, proclamând, în chiar timpul înfloririi școlii latiniste, cele 3 principii astăzi definitiv adoptate: înlăturarea treptată a alfabetului chirilic, ortografia fonetică, libertatea rațională a împrumuturilor de vocabular; să adaug că ideea unei Academii de cățiva bărbați a căror treabă să fie numai literatura românească, cari cu vremea vor pune în regulă și vor desăvârși limba prin facerea unui „dicționar”, — a pornit tot dela Heliade care vedea, în această chestiune, ceva foarte serios:

Că, în calitate, mai puțin apreciată, de *prozator*, reprezintă o valoroasă etapă în evoluția scrisului românesc, atât de artificializat de aceiași latinisti, prin: topica firească, limba neaoșe, și naturală, stilul inciziv și ușor umoristic din „Dispozițiile și încercările mele de poezie”, „Prefața gramaticii” etc.;

Că, în fine, ca *poet*, pe lângă numeroasele încercări el a realizat și fragmente trainice ca fabulă „Foile și cărbunele”, ca odele „La Schiller” și „Cântarea dimineții”, ca elegiile: „Miezul nopții”, „O noapte pe muntele Târgoviștei”, ca acel vehement „Blestem”, pe care, înainte de 20 de ani, Eminescu îl admiră atât:

*Ruga-măși la Erato, să cânt ca tine,
barde,
De nu în vieța-mi toată, dar cântecul-mi
de moarte
Să fie ca „Blestemu-ți...” să-l cânt, apoi
să mor (10).*

În fine — spre a nu mai lungi enumerarea — ca acea baladă a „Sburătorului” care închide, în montura sa romantic — franceză și romantic — populară, cea dintâi piatră prețioasă a pastelului românesc.

VI. Așa dar: *traducător, interpret și cântăreț, al Bibliei, încântător la școală și al neamului, ziarist și om de teatru, critic și îndrumător al tinerelor talente, autor didactic și creator, gramatic și om politic de valoare, scriitor și traducător, teoretician literar și vulgarizator, orator și om de acțiune; preot în toate genurile și speciile, — iată cât a putut cuprinde, sufletul eroic al lui Ion Heliade Rădulescu.*

PAUL I. PAPADOPOL

(9) Vezi și scrisoarea lui I. Ghica prietore la N. Bălcescu.

(10) În poezia „La Heliade”.

adevarate

autor

„Imi făcusem niște foite pe care scriam și prescriam, dar vream ca, cu dănsese, să-mi rămăie și numele nemuritor. Așa făcui altele cărora le dedei formă de carte cu titlul ei după rânduială. Mă lucii după titlul Alexandriei și făcui și la

compoziția mea un titlu foarte iscusit și însemnător după cum urmează:

ACEASTĂ CARTE

făcută de mine

Niță sau Ion Rădulescu

în zilele

Polcolnicului Ilie (Tota)

și cu blagoslovenia

Sfinței Sale Frusina (Morna)

1811

Astfel, în patru zile, învățai a citi românește scriind numere și mă făcui și autor al vestitei compuneri: *Această carte*.

in pod

Se știe că Eliade a învățat românește singur, sub un coș din podul casei, silabisind Alexandriei.

„...o drăcoaică de slujnică s'a suit, a patra zi, în pod, să dărăcească la in, fiind vremea cam ploioasă. Eu a trebuit să es odată din coș, dar mă primejduiam să mă văză și să mi se dea pe față îndărătnicia mea, de a merge la dascălul grec: îmi luai inima în dinți, eșii din cabinetul meu de lectură (din coș) și făcui să țipe biata Ilnea, cât alergoră toți din casă”.

indrumătorul

„Nu e vremea de criticat, copii; e vremea de scris; și scrieți cât veți putea și, cum veți putea; dar nu cu răutate; faceți — iar nu stricați, că nația primește și binecuvântează pe cel ce face și blestemă pe cel ce strică. Scrieți cu inimă curată și începeți și lucrați și săvârșiți în Domnul și Domnul va binecuvânta ostenele voastre, și neamul va cinsti viața și purtarea voastră, și viitorimea va pomeni numele vostru și voi veți fi fericiți, pentrucă veți avea pacea în inimă.

Pacea dar fie cu voi”.

NOTE BIOGRAFICE

S'a născut la Târgoviște la 6 Ian. 1802. Între 1810—1814 trăește în Gârboveni Solumiței unde cunoaște — prin păstori — unele povestiri populare. Cam la 9 ani e dus la școală grecească, la dascălul Alexe. Neîmpăcându-se, fuge și învață singur românește. În timpul ciumei, pleacă din București, cu familia. Între 1814—1815 învață cu dascălul Naum Râmniceanu; între 1815—1818 învață în școlă grecească dela Schitu-Măgureanu. În acest an trece la Lazăr. Pela 1820 devine ajutorul acestuia, începând să-și scrie și gramatica, tipărită la 1828. La 1827 întemeiază „*Soc. literară*”. La 8/20 April 1829 scoate „*Curierul românesc*”; la 1834 înființează „*Soc. filarmonică*”; la 1836 „*Curierul de ambe-sexe*”. La 1848 ia parte activă la revoluție și e numit membru al guvernului, provizor. După aceea e exilat. La 1866 e ales membru al Consituantei; apoi membru fondator și preșident al Academiei române.

p o e z i e

CAMIL PETRESCU

VIS DE ANEMIC

In cupa verde-a văii
Noaptea se topește rece și de grabă,
O hoare răcoroasă, dar prea slabă,
M'a trezit prin ușa deschisă a odăii..

Lumina limpezită-a zorilor
A început să piue sfios și cristalin în luncă.

E timpul minunat de muncă.

Cu toate că șoseaua doarme încă
Sub plapomă greoaie de praf neinceput,
Pe sub stâncă
Au și pornit spre munte potecile înguste.

Se întinde'n mine proaspătă viață..
Mi-s gândurile sprintene.
Ca mersul de lăcuste,
Și sângele înviorat mi-aleargă 'n vine
Cum șerpuie, prin ierburile mărunte
Apa de șuvoi.

Soarele se urcă poate dincolo de munte.

E-o dimineață proaspătă ca aerul din peșteră.
Pe culmi selipește verdeața
Pe care-o aurește tot mai mult
Lumina crudă, dar destul de meșteră.

Nevasta cu carne voinică
Imi întinde cana de lut cu lapte
Și brațul gol și plin..
Fii binecuvântată, noaptea...

ARTUR ENAȘESCU

SFÂRȘIT DE TOAMNA

O Rîndunea,
Și-un ultim cînt al primăverei!
S'așterne bruma pe creștet și'n cîmpii:
Ca mîni e iarnă, iarnă grea!
Ascult poveștile Himerei,
La gura sobei.
In drumul vieței argintii,
Doar fulgii mîni, cu mii și mii!

Rîndunele călătoare,
Pe la streșini s'au oprit:
Poate cea din urmă'n zboru-i
Mi'aruncă un ciripit!

Rîndunea! tu!, călătoreea.
Gîndul meu intraripat,
Tot mereu spre alte fărîmuri
Năzuințele-ți s'abat!

Ce nu mi te-oprești în calte,
Pentru veci de veci; să-mi fii.
Semnul dragostei eterne.
Și-a nădejdlilor firzii!

ANDREI TUDOR

GLAS PENTRU DESPĂRTIRE

De ce m'ai plămădit așa de slab și stîng,
să trec ca o suflare pe lângă orice trup,
și vîntul să mă frîngă și'n aer să mă rup,
și gîndul să mă doară și singur să mă plîng?

Dece-s clădit amar din amintirea ta
și, înălțată ființa aici neștiutoare,
de ce mi-aprinzi în piept și orice vorbă grea
se-oprește cruntă'n mine, mă calcă și mă doare.

Făcut așa să tremur cu sufletul prin stele,
să-mi dăruiesc ființa împrăștiat în toate,
să mă urzesc din lacrimi, lumină și mărgele,
dece mă'nșiri pe-o rază? Te uită și socoate:

Și te pîndesc să-mi vii în gînd,
cînd, treaz, adulmec suflet prin aer și prin lut,
să mă înalți spre tine — cerului tău pierdut —
și să te simt cu mine, sub mână și crescînd.

Culcat aici și stins, smerit în piatră grea,
ingăduie s'aștept
așa să vie gîndul să-mi stingă inima,
sub steaua ta, mai rece, sub voia ta, mai drept.

G. TALAZ

SUB CER

Am găsit în noapte un om rănit,
Și omul zăcea în leșin cu genele trase,
Tărâna din sângele lui se'nfruptase,
și alături selipea 'nsăngerat un cușil.

Vazduhul vibra pe înaltele-i schele
Cădelnițînd mireasmă din lanuri și lunci
Și cerul selipea în pusderii de stele
Și flori pe pămînt înfloreau și atunci.

Am spălat rana omului căzut
Și cerul cu stelele toate-a privit
Dar sus peste margini rămas neclintit.
Părea zămbind de toate ce-a văzut.

ILIE TOMESCU

SEARA

O pasăre a fâlfăit streină, foșnetul frunzișului
A' ngănat-o, la slărșitul orașului. Greieirii de metal
Luminos, voiau s'astuge vîntul, fricos,
Unul din Dumnezei, ca altădată, din aer, și din
Vîrful munților, a mers pe cîmpie cîntînd;
O femeie auzindu-l, s'a ascuns în trestii
Depe lac. Zeul zărînd-o, rîzînd, își întinse vestmîntul
Alb în aer, și culcîndu-se pe el, zbură.
Se făcuse noapte. Un căine lătra, o fabrică
De-departe, de-departe
Urta

U R S I T U L

de CONST. PĂCLE

Domnișoara Amelia Pleșoianu scria cu patru zile înainte de Anul nou iubitelui ei Nicu Badea student eminent în ultimul an la chimia industrială aceste rânduri :

Dragă Nicule, (bineînțeles) Sărbătorile Crăciunului le-am făcut aici la țară. Toate invitațiile pentru balurile și petrecerile dela oraș nici nu le-am deschis.

Bănuiam în ele aceiaș strigare arzând de poftă în scris, învăluită în vata politeții și cu atât mai lașă, când mă aflu de față. Îți disprețuiesc pe acești „bine crescuți” cu umerii complecțați cu carton care nu trăesc decât pentru dunga pantalonului și prin vârful pantofului de lac. Sunt sătulă de ei ! (Studentul avea acelăș dispreț și rânduri de felul acesta îi făceau o grozavă plăcere). Ținchipui ce bucurie pe tata când i-am spus că vreau să mergem de sărbători la țară. Și cu toate obiecțiile lui : că voi fi lipsită de societate, că petrecerea o să se mărginească între pereții caselor dela „curte”, îi ghiceam destul de bine plăcerea de a merge.

Cât de mult îl iubesc pe tata care trăeste mai mult pentru mine. Acum chiar când îți scriu, tata e pe „linia” satului cu Lache (un argat bătrân pentru care domnul Pleșoianu „boerul” satului Pleșoieni avea o dragoste de frate. Acesta avea răspunderea „Curtii” iarna și chiar vara când Domnul Pleșoianu se afla regulat acolo), să tăifăsească cu cumetrii, știi să măi ia cu ei câte un pahar cu vin cu câte o șuviță de pastramă crudă deși doctorul i-a spus că acest obicei l-a îmbătrânit, să-și vadă finii și să-și dăruiască. A, ce scandal am avut a treia zi de Crăciunul ăsta aici ! Veniseră toți finii tatei cu „plocoane”. Mai pe seară a venit și tatăl tău — probabil să mai vorbească cu tata despre via dela „Moara de vânt”. Nu știu de ce tata îl privește cu oarecare ciudă.

Dar să vezi un lucru nostim : Când am întrebat pe Leana, fata care-mi ajută mie la lucru, ce se aude în salon, mi-a răspuns : ți-au venit pețitorii domnișoară (studentul nu prea găsea lucrul acesta nostim, mai des că știa bine că tatăl său cu greu ar fi îndrăsnit să se gândească la așa ceva). Și trecând prin salon și întrebându-l ce mai face mama ta și surorile tale m-a privit cu ochi pătrunzători și mi-a răspuns fără să se jeneze, așa cum fac cei mai mulți din sat când vorbesc cu mine. (Studentul s'a bucurat aci : tatăl lui era de altfel prin vaza și prin avere el „boerul” satului). Erau același ochi pe care îi ai și tu, cu

privirea dreaptă și îndrăzneată. Cât i-am dorit ochii aceștia. Și cu toate că îți scriseseși că nu poți să vii de Crăciun acasă, că ai o lucrare pe care n'o poți face decât în București, am fost supărată. Dar tu vezi-ți de treabă, dragule. Tu trebuie să ațungi mare, mare de tot. Te doare însă mult, dragule. Sărutările tale plutesc în jurul meu (era o figură de stil la care domnișoara ținea mult și pe care deși o cetise undeva, era aproape sigură că ea a inventat-o).

Și uite eu care până mai acum câțiva ani eram pentru tine domnișoara în fața căreia îți mototoleai sfios pălăria când veneai pe la „curte” mă simt când îmi pun brațele pe umărul tău mică și la pieptul tău, ca un copil ce se adăpostește. Mă simt a cuiva... Sunt așa de singură fără tine, și ce dureroasă e singurătatea. Tata — cred că-ți inchipui și tu — aproape știe de iubirea noastră. Despre tine a vorbit totdeauna cu admirație. Chiar în saloanele dela oraș te dădea exemplu de muncă și inteligență țărănească (cuvântul acesta a fost șters pe urmă). Totus când vorbesc cu el despre tine și în glasul meu și în ochii mei nu ești decât tu, un rictus amar de imposibilitate citeș pe gura lui și știu de ce, după cum știi și tu. (Studentul nu se gândise niciodată adânc la lucrul ăsta și nici nu voise să se gândească. În sufletul lui stăpânea mai mult domnișoara. În fața căreia își mototolia sfios pălăria, când venea pe la curte, odinioară, decât cea care-i scria acum). E vorba de nenorocirea mea, de exploatarea neștiinții unei fetițe proaste. (D-șoara Amelia Pleșoianu fusese sedusă cu patru ani mai înainte de un ofițer în casa unei prietene a ei și acest lucru întretinuse mult timp cronică scandaloaasă a orașului B). Cuvintele acesteia reveneau în fiecare scrisoare ce o făcea către iubitul ei și erau scrise cu o jignire profundă în toată ființa ei, cu o ură cumplită asupra celui care fusese stăpân o clipă de timp ei și cu o strângere dureroasă de inimă. Se simțea prea umilită în fața celui pe care-l iubea și ar fi dorit să fie altfel). Dar de tine sunt sigură, dragule. Tu știi că nu sunt decât a ta. Tu prețuești mai mult. Sufletul și acesta e tot, tot al tău. Tu ești cel dintâi, care l-ai stăpânit. (Nicu Badea avea într'adevăr o inimă bogată, dar păcatul d-roi Amelia tot nu-l putea acoperi numai cu această bogăție. El se mai gândea că iubita lui e boeroaică, că era dorită de toți acei, pe care împreună cu ea îi disprețuia, că era bogată și asta reușea să-l împace complect).

„Vreau în zilele când vei veni aici să stai de vorbă cu tata (studentul s'a simțit destul de stânjenit când a citit aceste rânduri). Nu avea nici-o teamă.

Totul depinde numai de tine. Și cât cred în tine ! În carnaval cred că vom face și nunta. (D-șoara închise aci ochii și printre gene văzu numai alb : beteală și mătase și o lacrimă — mărgăritar — de fericire pocni în colțul ochiului). Iar eu, uite ce-am pus la cale să fac : e cam curios dar cred că-ți va plăcea. Știi că în noaptea de Anul Nou obicinuesc fetele să se uite în oglindă la miezul nopții ca să-și vadă mirele. O babă-vrăjitoare le dă câteva indicații de procedeu și vre'o

trei, patru fete se strâng într'o casă și așteaptă miezul nopții...

Voi încerca și eu lucrul ăsta. Baba Ioana îmi spune că pentru fetele de boer lucrul e cam periculos. (Studentul nu credea în privințe asta nimic).

Țovarășe am : Leana și Magica lui Păclău (studentul citind numele din urmă va tresări. Era al unei fete din sat, cu care copilărise deaproape).

Vreau să te văd, dragule, cu o noapte înainte de a fi tu aici, vreau să te am în fața mea cu fruntea ta înaltă și puternică. Să-mi surăzi și să mă mângâi ca'n vis. Doresc atât momentul acela. Trebuie să fie nespus de frumos.

Te sărută

Amelia tu

D-șoara Amelia Pleșoianu se sculă un moment bucurată că terminase bine scrisoarea și fredonând făcu două, trei mișcări de vals. Se reasează apoi, șterse din scrisoare câteva cuvinte, ce nu le găsea tocmai cu rost, recitind scrisoarea : scrise adresa, o sărută punând o clipă plicul între sâni. Chemă apoi repede un servitor, trimițându-l înaintea cursei poștale, ale cărei clopotei se auzia pe șosea. „Curtea” era cam departe de șosea, printre vii, sub poalele dealurilor. Obosită apoi de pasiunea și frământarea cu care scrisese, se rezemă moale de scaun și se privi cu ochii jumătate închși în oglindă. D-șoara Amelia Pleșoianu avea o frumusețe implinită de femeia și ovalul curat al feții implătoșat de două bandouri de păr negru, pieptănat strâns și împletit peste urechi, stil bizantin, păstra calmul puțin cam trist al fetei și cărei neliniștită curiozitate puberă a fost satisfăcută.

Fără nici-un gând precis își fură chipul din oglindă și privi prin ferestre. Dealurile albastre de iarnă fugeau spre câmpii. Fulgi stingheri de vis cădeau încet.

II

În seara ce se lăsa spre ziua de Anul Nou domnișoara Amelia avea lucrurile ca și pregătite.

Porunci se să facă focul bine în camera ei și oprise pe cele două fete Leana și Magica la ea. Fetele aduseseră de cu ziua busuioc sfințit și îl puseseră sub perne. Așa că în odaie plutea un miros tare de mentă. Totuș ea să nu uite ceva d-șoara chemă pe baba Ioana ca să-i dea ultimele lămuriri.

— Cum se face, mătușă, ca să-ți vezi pe cel ales în noaptea de Anul nou ?

— Trebuie să faci multe, mamă, răspunse baba cam plictisită. De-o săptămână i se puneau aceaș întrebare : în cuhnie, pe sală, priunde era întâlnită.

— Ia, mai spune mătușă.

— Întâi trebuie să faci rost de busuioc sfințit. (D-ra Amalia dădu afirmativ din cap).

Apoi : așezi o oglindă curată, curată drept la mijlocul peretelui despre răsărit. În dreapta și în stânga așezi lumânări mari de ceară curată. Să nu fie de spermanțot. Le aprinzi. Și tocmai când cân-

...cocoșul de miezul nopții, când se înocste anul, te duci în fața oglinzii, gboală. (Baba nu se mai gândea la trupul ei de mult), și te uiți în apă ei. Te uiți până se arată. Da trebuie să fii curată.

— Cum să fii curată, mătușe? (D-soara deși întrebasese toată săptămâna, tresărise și acum la ultimele cuvinte ale mătușii Ioana).

— Adică să fii fată, mamă.

— Și dacă nu ești fată? (d-soarei îi tremurase puțin vocea, dar întrebasese surzând totuși).

De e rău. O verișoară a mea care greșise când a făcut și ea așa, a rămas pocită. Într'un sat am auzit că una a înebunit. De! ard lumânări de ceară acolo și e busuioac sfințit. Dar trebuie să nu-ți fie frică.

— Dar am auzit că nu se arată totdeauna mătușe.

— Da! nu se arată decât celei, care are să se mărite în anul ăla. Și dacă îi e frică, iar, se tulbură apa oglinzii de nu mai vezi nimic.

— Dar dacă una a greșit, fără voce, din neștiință, mătușe? (D-soara se frământase mult, dacă trebuie să întrebe și asta ori nu, și nu se putuse stăpâni).

— Așa, nu știu! (Domnișoarei îi păru rău că întrebasese).

— Bine mătușă, așa o să facem cum ai spus. Dar Magica unde-i?

— Am trimis-o în sat la a lui Barbu, care e meșteră în făcut lumânări de ceară. I-am dat și bulgăru de ceară.

Baba dădu să plece și uitându-se prin cameră văzu pe Ioana lângă sobă, lucrând pe canava.

— Dar să le ții de scurt pe drăcoasele astea domnișoară să nu rădă. Chiar dacă într'o altă odaie e sgomot nu se mai arată nimic.

— Lasă mătușă că fetele măscultă pe mine.

— Și tot mă mir de ce vrei matală să faci lucrul ăsta. Că fetele de boer nu cred în lucrurile astea și am auzit că nu li se arată.

— Numai fetele noastre au parte de astea. Ele nu se mărită după cine vor, ci după cine le e ursit. (Leana din colțul ei chicoti naiv).

— Lasă băbuțo că are să mi se arate și mie ursitul că și eu cred acum (acum acesta era pentru domnișoara Amalia așa de semnificativ) în lucrurile astea.

— Acum du-te mătușică și vezi să fi făcut Magica lumânări frumoase.

Baba se îndreptă spre ușă și din deschizătură își mai aminti:

— Să puneți și grâu verde domnișoară ca flacăul să fie cât mai tânăr.

— Bine mătușă.

Domnișoara Amalia se gândi la voi: beale mătușei Ioana. „Dar trebuie să fii curată”. O clipă după plecarea ei așa vag. Din ce în ce gândul i se trăgea însă în adânc și o turburare amară o cuprinsese: Doamne așa să fie? își zicea d-soara (deși vorbele acestea nu le pronunțase tare niciodată).

Să treacă trupul înaintea gândului? (D-soare au o clipă imaginea trupului său mutilat). Nu, baba nu știe. Sufletul trebuie să fie prețuit înaintea trupului care n'a greșit cu voce. Gândul trebuie să biruie și să-mi aducă ursitul în față. Și... dacă nu? (d-soara Amalia nu putu prinde golul ce se căscase în suflet și stătu peduminită). Ce va fi? Merse și-și lipi fruntea de geamul rece. Privi afară: numai alb, alb. Pustiu. Plecă de la geam. Câteva picături de apă îi pudra-

seră fruntea. Privi la fata care lucra atentă pe canava. Era liniștită. Pe ea nu o turburase nici o vorbă a mătușii Ioana.

— O să mi se arate ursitul Leano?

— Matală o să-ți se arate, domnișoară, că ești tare frumoasă. Și ai și avere. (Domnișoara pufni în răs de naivitatea fetei. Fata observă și cu oarecare ciudă și vrând să arate că nu-i proastă zise:)

— Dar am auzit că nu se arată totdeauna cel la care gândești. Mi-a spus Savastița lui Bonifante, mie. Că ea s'a măritat anul ăsta: ea gândia să i se arate Gheorghe al lui Sontrocă și a văzut pe unul bătrân, și bătrân a luat că Gheorghe era dus „melitar”. Când fata pronunțase cuvântul „bătrân” d-soara Amalia văzu dintr'o dată fața pocită de patimă a ofițerului care o sedusese. Se înspăimântă. Nu-i mai apăruse așa de luni de zile. Fata lui se lăbărta și se strângea hidos. Și ochii, cari o făcuseră să se zăpăcească și să cadă o săgetau. Intunerecul în odaie începuse să iasă de la pândă, din colțuri. Domnișoarei i se făcu frică.

— Leano du-te și spune să se aprindă lampa și ia-ți broboada să mergem puțin prin vie. Afară încă era lumină.

III

Cele trei fete ațipiseră. Rămăsese ca una să se mai scoale să albe grije de lumânări și să simtă când se apropie miezul nopții. Toate erau cuprinse, în așteptare, de o liniște sfântă. Răseseră între ele câteva timp pe tema corpului gol. Cele două fete și-au găsit ponoase și cu laudat frumusețea domnișoarei. (Fiecare dorea să se ducă în fața oglinzii cu corpul celeilalte). Plimbarea îi făcuse bine domnișoarei Amalia și obeșca urcușului pe deal o mângâie ușor pe tot trupul. Somnul creștea înăuntrul ei și pe marginea lui începuse să înflorească chipul iubitelui.

Domnișoara adoormise. Celelalte două fete mai glumiră între ele, crezând, că îi vor face plăcere, dar observând că doarme își mai spuseră răzând înfundat ceva la ureche și se întoarseră una cu spatele la cealaltă (ca să rămână fiecare în gând cu cel pe care îi vrea să li se arate) și încercău să adoarmă. Domnișoara dormea pe patul ei, iar cele două fete pe un divan alături ca să nu le fie urât. Bocul dormea în cealaltă parte a caselor în iatacul lui). Și deodată visul începuse să cuture. Pe fața fiecăreia se citea alternând fericirea și sbuciumul. Când trecea prin fața ochilor dinăuntru, flacăi zentosecurețuri surădeau și buzele se mișcau în surâs. Dar se înjgheba așa din nimic chipuri strefne cu ochi răi, pocite și fetele gemeau în somn sub apăcerea fatalității. În visul domnișoarei Amalia stăraise câteva timp iubitul ei (mai mult în semi vis). Apoi începuse să viseze niște curi care apăreau și se ștergeau iute. Deodată simți că o mână trece peste ea, mâna aceasta trecuse de mai multe ori și-i dăduse iluzii inutile) și se deșteaptă.

Cocoșii țipau în sat. Vorbiseră ca ea să se ducă întâi.

— Domnișoară, scoală! Ah! domnișoară ce vise grele am avut. D-soara se sculă mângâie fata cu părul ca păcura și-i șopti: scoală și pe cealaltă. Eu mă duc. Nu mai oprinde lumânarea.

Domnișoara deschis ușor ușa și intra în camera luminată de cele două lumâ-

nări. Odaia era caldă. Oglinda pălă de flăcări câteodată și iar rămânea lipsede. Domnișoarei i se făcu frică, (nu mai de singurătate acum). Oglinda o trăgea, ca un abis de apă pe cel care voește să se arunce. Dar jocul luminii ce părea că veneau de dincolo de sticlă o ținură pe loc lângă işe. Dacă nu va părea el? (nu se temea de apariția alcuiva decât e' celulalt).

Dacă baba avea dreptate? Își strâns cămașa pe corp vrând parcă să-l acopere, să-l ascundă. Dar în odaie era prea cald. Jarul din sobă încă viu arunca peretii căptușiți cu covoare lumini vag. Afară se molnase că auzia stresinile pcurând. Monotonia lor și căldura din cameră îi strecură în trup o moleșală dulce. Somnul îi rămăsese încă în corp, cu o greutate volurtoasă. Cămașa căzu. În corp creștea sevă de poftă. Și domnișoara veni în fața oglinzii aproape furată de liniile undioase ale trupului ei. Și deodată domnișoara Amalia se dăruie cu un gând puternic iubitelui ei. Lumânările pâlăiau. Și unde arăsură ovală fetii ei se încheagă acum șters însă chipul cu gâtul alb și tare al iubitelui ei. Dorii ta moeni în sufletul ei. și fiorul acela care-l dorește orice fată și pe care ea cunoscuse așa de groasnic îi străvâna pântecul până între sâni. Își strâns umerii. Ah! îl cunoștea fiorul acesta. Nu era al dragostei ei. Era fiorul celuialt scârhos și brutal.

Chipul iubitelui ei spuse în oglindă. Doi ochi ca doi cărbuni, sturizi crescur în locul lui. Și domnișoara sugrumată de groază privi cum chipul ofițerului creștea în oglindă. Se sentură și căuta c totată puterea gândului să-și rechem iubitul.

Prin vine însă, străbătea fiorul blestemat și celăalt creștea fără voia ei peste chipul ei din oglindă peste gât, peste piept... Lumina lumânărilor înghetaș dreaptă, tragic de dreaptă.

Un țipăt nearticulat sparse oglinda.

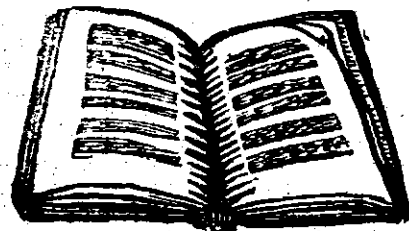
Când duă alarmă boerul și cu ultimul servitor intrară în cameră, găsiră pe domnișoara Amalia leșinată. Din lesină aceasta nu s'a mai deșteptat, (dealtfel nu ea n'ar mai fi voit).

Prin sat au mai circulat după acei multe svonuri. Unul era și acesta. C domnișoara sub influența unui vis rău se dusesse somnambulă în fața oglinzii.

Că fetele nu s'ar fi deșertat decât în țipătul ei. (Cum se zice chiar că se în tîmplă cu cele mai multe în această noapte: Nu se mai deșteaptă la miezul nopții și tot ce povestesc nu sunt decât reminiscențele unui vis).

CONST. PĂCLE

NB. Cetitorul este înștiințat că parantezele n'au fost puse ca să se poticnească în ele, ci ca să-i ajute. Dacă găsește ci cale, poate să mai adauge și el altele chiar fără rost.

CEL DIN URMA HAMERSTEIN

SZOMARI DESZÓ

Zăcea pe pao, cu craniul sfărâmat de nu se mai putea recunoaște, cel din urmă Hamerstein. Prietenul său credincios, Szakáll s'a aplecat peste el în semn de durere, luându-și rămas bun. Stând așa pe el, i-a luat actele și în locul lor i-a vârat în buzunare fițiucile ce le avea el. I-a tras de pe deget inelul de familie și i-a delegat ceasornicul de mână, apoi a ieșit din baracă înviorat.

Da, și el era ciuntit. Capul îi era bandajat așa de bine, încât abia i se vedea un ochi și jumătate din gură. Totuși se gândea fericit în urma acestui schimb de roluri: „Păi, n'am procedat cum se cade? Viața mea tot n'ar mai avea nici-o valoare. Un student dela arta dramatică desfigurată în urma rănilor! Mai bine să trăiască el și să mor eu... În felul acesta mai pot folosi societății. S'au mai prăpădit acei doi Hamersteini și nu se poate, ca familia aceasta putredă de bogată să-și piardă și ultimul vlăstar, se poate? Și nici aceea nu se poate, ca sărmana mamă să-și îngroape cel din urmă fiu. Atunci, mai bine mă duc acasă eu, în locul lui...”

Și a aruncat o ultimă privire spre hotelul îndoliat al Curlandei. Tunurile bubuia, departe. Și morții îi îngropau aproape.

A patra zi, cu capul bandajat, cu un ochi și jumătate de gură, sta în fața unei bătrâne plină de durere, în salonașul palatului din Buda. Erau momente tragice și grele, dar talentul lui de actor l-a ajutat de făcea minunat pe ultimul Hamerstein și în cei patru ani de suferință petrecuți cu Hamerstein a putut cunoaște bine situația familiară a acestuia. Prin imitații reușite a putut să-și însușească la perfecție vocea, mișcărilor și întreg felul de a fi al lui Hamerstein.

Și ce-l mai trebuie unei inimi de mamă, care dorește să-și vadă în viață cel din urmă fiu?

— Eugene! Scumpul meu Eugen! — a exclamat bătrâna doamnă.

— Mămico! — a răspuns el, pentru că știa, că așa îi zic.

— Ah! Tu ești! Scumpul meu! Odorul meu! Intr'adevăr tu ești!

— Sunt cel din urmă Hamerstein — a răspuns el drăguț și trist în felul celui-lalt.

Patru luni de-a rândul numai cu un ochi, cu jumătate de gură și l-a sărbătorit, l-a adorat familia întregă. Cu lacrimi ferbinți de fericire l-au udat vata multă de pe cap. În extazul ce-l înconjura umbra de lei-colo ne mai găsim și locul. Cu încetul conștiința i-a amuțit, văzând câtă bucurie cauzează, el, ștengenul, care se plictisea deja.

Intr'o zi l-au deslegat capul. Cu ocazia aceasta au dat un supeu de care nu s'a mai pomenit în Buda, cu toate că în evul mediu au locuit regi în orașul acesta. Dar Szakáll, în fața oglinzii, a încrămențit văzându-și figura monstruoasă! — Ei, nici Hamersteinul adevărat n'a semănat mai bine cu sine — s'a gândit liniștindu-se. Oaspeții mulți nu mai puteau aserta, îl chemau nerăbdători, plini de bucurie. Și a arătat o nutra infernală, la lumina lămpii, scheletul unei fețe pârjo-lite. Ca o pătlăgea călcată, ca splendou-

rea unei zile eroice s'a prezentat și toți au plâns impresionati.

— S'a schimbat puțin — ziceau unii.

— A, foarte puțin, — răspundeau alții.

Szakáll a tresărit gândindu-se:

— Nici dacă aș fi fost Iuliu Hegedus în persoană, un artist mare, n'aș fi avut mai mare succes decât așa un înșelător ordinar! Și în numele sfânt al artei deodată s'a revoltat.

— Eu nu sunt Hamerstein! — a început să zbiere — eu n'am nimic cu dumneavoastră! Și eu nu sunt fiul d-tale! a strigat răcnind spre bătrână — eu nu sunt! Eu nu sunt! Eu sunt Szakáll Friji!

Și bătea în masă ca un nebun.

— Presiunea! Presiunea! — a explicat unchiul. O panică amară a luat locul fericirii de mai înainte.

— Doamne, ai milă! — a început să se vaite bătrâna disperată.

— Nu omorî pe mamă-ta! — îi șopteau rudele adunându-se în jurul lui, ca a-postolii în jurul lui Christos pe splendida pictură a lui Leonardo.

Bătrâna își privia cel din urmă fiu zdrobită de durere. O inimă sfâșiată, un

simțământ ce se zvârcolește în chinuri oribile sângera; la culmea disperării, o mamă!

Pe Szakáll îl prindeau fiorii, în urma acestei scene. Iși mușca buzele desfigurate. S'a răsgândit. Fără nici o vorbă s'a dus în fața bătrânei a îngenunchiat cu supunere și i-a sărutat mâna. Apoi a comandat țiganilor, cari erau pregătiți încă la începutul serbării:

— Cântecul celui din urmă Hamerstein:

„Mamă nu mai plânge”.

Cânta deja, mișcându-și ciudat nutra monstruoasă, când dureros, când vesel.

Serbarea aceasta familiară s'a transformat într'o adevărată apoteoză. Hamersteinul cel din urmă cânta deja pe masă, în plină libertate. Societatea întregă, rudele, oaspeții, unchiul, mătușele toți cântau deja cu el: „Mamă nu mai plânge” și jos cânta servitorimea, cânta casa întregă.

— Totdeauna am știut, că acesta e fiul meu cel mai bun — a zis bătrâna mândră și încet — încet a început să cânte și ea...

(Panorama)

Trad. de GR. POPIȚI

MARII MAESTRI

FRAZ STUCK : Salomea

CRITICA LITERARA

ANUL LITERAR

MHAIL SEBASTIAN

Anul literar ce se încheie nu are punct central. Un singur adjectiv nu-l poate caracteriza și un singur eveniment nu-l rezumă. Sunt dimpotrivă ani, din care e de ajuns să fixezi un singur moment, pentru ca să-i fi desemnat în tot ce au esențial. Anul 1927 bunăoară era al *Cuvintelor potrivite*: viața lui literară era stăpânită atât de cartea d-lui T. Argezi, în așa măsură încât celelalte mici evenimente se umbreau pe planuri îndepărtate.

Memoria nu e întai un bilanț ca cel de astăzi—un sprijin sigur: ea te-ar îndemna să socotești apărut abia de o săptămână „*Concertul din muzică de Bach*” al d-nei Bengescu și dimpotrivă vechiu de cinci ani ultimul volum al d-lui Cezar Petrescu („*Omul din vis*”) pus în librărie de vreo zece zile numai.

Pe de altă parte refuzăm ajutorul prea ordonat al calendarului. În asemenea socoteli se cuvine să impui anume ierarhie în înșiruirea evenimentelor și să le distingi în altă logică decât a cronologiei stricte.

Pentru aceste motive vom însemna din capul locului (deși sunt foarte recente) *Istoria prozei literare a d-lui E. Lovinescu* și *Antologia poezilor de azi*, două cărți însemnate nu numai pentru aportul lor personal și pentru fixarea unor puncte de orientare critică, ci mai ales pentru opera lor de actualizare a atâtor nume și probleme, prin readucerea atâtor cariere literare în atenția și discuția cetitorilor. Cincisprezece ani de activitate scriitoricească și de viață diversă a cărții românești sunt reamintiți în paginile acestor volume. Suscritele de obiectii amănunțite, în ansamblul lor dimpotrivă trebuesc aplaudate pentru serviciul important pe care l-au adus cetitorului. Lămuririle nu se câștigă de cât prin recapitulări. „*Istoria prozei literare*” opera unui critic ni le prilejuește prin fixarea teoretică a unor anume puncte de vedere. „*Antologia poezilor de azi*” operă a doi poeți îndeplinește același oficiu, ilustrând cu exemple imediate un mod de a vedea și a prețui. Căci ce este o antologie altceva decât un articol critic aplicat?

Și da să nu trecem dincolo de operele critice ale anului, să însemnăm aici un eveniment, pe care unii scriitori binevoitori l-au trecut dela rubrica aniversărilor întine la coloana faptelor literare: domnul *Mihail Dragomirescu* a împlinit 60 de ani și cu acest prilej și-a retipărit toată opera d-sale. Tot ce se poate spune bine despre omul acesta, *Universul Literar* a spus.

În genere un an oarecum sărac în literatură critică. Și e de mirare. Urmărind revistele află câteva condeie deosebit de interesante (d-nii G. Călinescu, Șerban Cioculescu...) cu o seriozitate de gând impresionantă. Să fie din vina editorilor regretul acesta că la un sfârșit de an nu poți însemna pentru biografie decât apariția în volum a d-nilor *Mihail*

Balea, Alexandru Bădăuță, Miron Grindea și D. Suchianu?

În felul acesta cartea se deridează spre folosul revistei și al ziarului, care la îndemâna unui studios devin prilejuri ferice de cercetare. Volumul se mulțumește — socotind după contribuțiile librăriei anului — să adorteze încercarea, schița, comentariul nepretențios și (mai ales) parafrazarile inofensive ale izvoarelor comode.

Discuțiile — până acum teoretice — în jurul romanului ca gen înnoit în ultimele timpuri, prind în anul acesta anumită siguranță. Câteva opere noi vin să-i creeze material de verificare. O surpriză a fost *Ciuleandra* d-lui Rebreanu, un efort de evadare din temperamentul strict eric al acestui mare talent și o încercare spre psihologism. O altă surpriză *Vioara mută* a d-lui N. Davidescu, poveste împărțită pe două planuri deosebite și adâncită voit înăuntru.

Tot ceea ce frământa istoria romanului în literatura străină, se silește să prindă sens și la noi. Câteva încercări de vieți romantice sunt anunțate. Una a și păzit în vitrină. *Viața lui Eminescu* de d-l Păunescu-Ulmu e însă o carte ratată.

„*Medelenii*” d-lui Ionel Teodoreanu și-au continuat populara lor carieră, de cum ultimul lor volum a apărut. Se rare că scriitorul încercă o demonstrație cu *Turnul Milenei*.

Și ca să sfârșim cu romanele lui 1928, să spunem că înfățișat *Craii dela curtea veche* opera d-lui Mateiu Ion Carageale, fără ca să fi apărut în volum — așa cum o așteptam pentru fixarea admirației noastre — a fost publicată până la ultimele sale pagini în *Gândirea*.

Un scriitor, pe care l-a descoperit anul încheiat azi, este d-l *Damian Sădoiu*, talent modest dar autentic, posesorul unui humor nu inedit dar aereabil încă. Consecvent cu geniul moldovean, scrișul d-sale nu e totuși pastîșă.

Dar mai ales trebuie remarcat pentru calitățile sale de humor savuros *Hronicul măscăriciului Văduț*, volumul d-lui Al. O. Teodoreanu, un scriitor inteligent, care frecventând gluma și spiritul nu cade în gazetărie așa cum s'ar putea spune despre d-l *Tudor Mușatescu* prea voit spiritual în ciuda temperamentului său sumos.

Trebuie deasemeni pomenită (chiar numai pentru plăcerea de a-i scrie numele) surpriza revenirii la literatură a d-lui *D. D. Pătrăscanu*.

În volumul de proză, d-ra *Otilia Cazimir* nedăcând multe lucruri mai noi decât acelea pe care le cunoșteam din medestele sale încercări de poezie, are totuși rașină cu mult succes și dovedesc posibilități mai vrednice de utilizat.

Doi cărți ce se situează pe marginile dintre romani și nuvelă sunt *La Grandiflora* și *Conu Enake*. Situația literară

a d-lui Gib. Mihăescu prezintă surpriză-tare asemănări cu întâia vârstă a carierei d-lui Cezar Petrescu. După cum atunci legenda unui mare scriitor avea să se destrame în scurtă vreme, tot astfel astăzi încercarea de a creea o glorie a eșuat.

„*Universul literar*” nu este cu desăvârșire străin de această lămurire. Cât despre domnul N. Condeescu, scrișul d-sale se prezintă de astădată făgăduitor, fără a fi deocădată realizat.

Nici un eveniment în poezie. Nici un talent nou, hotărâtor și personal. Câteva debuturi interesante — arar — prin reviste. Volumele desigur n'au lipsit: când au fost ale vreunui tânăr eran prea incesste: când au fost ale unui maestru prea făcute pe clișeu. Nu vom aminti volumul *Intouăcere* al d-lui Pillat, care ar avea scuza unei experiențe, dar vom însemna *Limpezirile* d-sale, volum ajuns la un tip — Jammes supărător de credincios. Din cauza acestui păcat de a rămânea închis, într-o formulă, un vocabular și — dacă se mai poate spune — o inspirație anumită, fixată cu întâile versuri (căci exemplul d-lui Pillat nu e singurul: la fel de stabili, își continuă clișeele d-nii *Radu Gir, Dem. Gălbun, Marie Varouca, etc., etc.*) se întolere de ce *Drumul* d-lui Mihail Celarianu l-a bucurat re cetitorul de poezie, surprins să găsească o sinceră și sontană înnoire în talentul unui poet, pe care îl socotea sfârșit.

Sărac registrul nostru. Chiar cu mai mare bunăvoință decât în proporțiile sale tot ar fi fost modest. Nu facem abstracție de lista publicului cetitor și de numărul restrâns al editorilor, sunând că anul ce trece ne-a dat puține cărți noi în vitrină. Soțteala ne surprinde. Fiindcă până a nu o fi făcut-o, păstrasem impresia că 1928 a fost un an viu și activ, că frământările lui literare nu au trecut fără să prindă (măcar prin pitorescul lor) atenția publicului. Ori iată, abia acum ne dăm bine seama că ceea ce părea activitate, n'a fost decât agitație. În orice caz este sigur că atmosfera literară a acestor douăsprezece luni depășește în interes (în interes imediat și uor) viața efectivă a librăriei. Faptul literar de astădată mai semnificativ decât opera literară. Iată de ce ne îngăduim să trecem sub această rubrică, în care de obicei nu intră decât cartea, aspecte din ceea ce a fost agitația revuistică și oarecum de culisă a literelor române în anul de grație 1928.

Premiile literare. În lipsa moravurilor noastre obișnuite. Singura distincție justă premiul național de proză acordat lui N. Iorga. Dar ce sens mai are această închinare, când ea s'a depreciat cu doi ani înainte acordându-se d-lui Topârceanu și ce autoritate critică dovedește, de vreme ce în același an unește sub aceleași prișiri pe d-nii Iorga și Mișulescu?

TREI SCRISORI INEDITE ALE LUI AL. ODOBESCU

Comunicate de d-l G. POPA-LISSEANU

Publicăm mai jos trei scrisori extrem de prețioase pentru istoricul literar care va scrie cartea așteptată despre viața strălucitului prozator muntean.

București 2/14 Ian. 1871

Domnule Redactor,

Recunoștința ce ca Români datorim armatei franceze, pentru drepturile ce ea ne-a recâștigat cu sângele său, o putem arăta astăzi compătîmind cu răstriește și viind cu obolul nostru în ajutorul atâtor prizonieri câți în străinătate sufer cea mai umiltoare din toate durerile, aceea de a nu se putea lupta azi pentru țara lor cu aceeaș bravură cu care, sunt câțiva ani, s'au luptat pentru Italia și pentru noi.

La această mare durere, căreia din neorocire nu ne este dat nouă, mai mult decât lor, a aduce mângăiere, — națiunea Română, cu drept cuvânt îngrijită de viitorul său, trebuie să ia o parte foarte viiă: astfel încât nu știu care din aceste două simțăminte: recunoștința pentru trecut sau îngrijorarea pentru viitor, ar trebui să precumpănească cu simpaticul interes ce atât, prin orice mod să dovedim nobilei națiuni care astăzi, singură în Europa, se luptă cu eroism pentru păstrarea drepturilor ginței latine.

Ca Români dar, a-lăne pătruși de aceste cugete și viiu mănuți de nevoile actuale ale poporului francez pe care și legături și datorința m'au învățat a-i iubi, viu să depun o modestă sumă de 200 franci la subscripțiunea pentru prizonierii francezi însoțindu-o însă cu nemărginite și fierbinți urări pentru succesul Franței, dela care singură, cred că putem aștepta un sprijin sincer și spornic la consolidarea noastră națională.

Primește, te rog, Domnule Redactor, cu această ocaziune, încredințarea osebită mele considerațiuni.

AL. ODOBESCU

Monsieur, I. STRAT
Agent diplomatique de Roumanie
Londres

București, 8/20 Ianuar. 1871

Amice,

În vârtegurile actuale viu a-ți cere un mic serviciu și nu mă pot îndoi că vei împlini neînsemnatul meu comision pentru care îți voiu rămânea îndoit îndatorat.

Iată cestiunea:

Comunatul meu d'Avril este închis în Paris și nu știe unde se află familia sa de aceea scrisorile lui, expeduite prin

cartii". E o problemă actuală și zadarnic am injura-o. Privită în față, afirmată sincer, poate către un sfârșit să-i dăm de rost.

Într-o vreme când în străinătate, scrisul devine o muncă de primă necesitate, cotă excelent la bursa valorilor comerciale, noi întârzim în această tristă perioadă a scriitorului cerșetor și a breslei cu act de paupertate.

Am vrea ca la sfârșitul acestui an nou să încheiem alte socoteli. Ceeace poate n'ar fi chiar imposibil deși suficient de greu.

MHAIL SEBASTIAN

balon, colindă timp îndelungat mai înainte de a ajunge la destinațiune. Mi s'a spus însă că ziarul englez Times reușește a intra uneori în Paris și că într'insul se publică multe anunțuri de felul celui pe care vin a te ruga să-l faci a se insera în Times de mai multe ori, că dor va da cumnata mea peste dânsul.

Nu cunosc în Londra pe nimeni care să poată a-mi face acest mic serviciu și prin urmare îți adresez sans gêne aceeaș rugăminte; iar pentru cât va fi costul inserțiunilor, ți-l voiu răspunde cu prima ocaziune.

Anunțul ar trebui făcut cam în termenii următorii: Madame la Baronne Marie d'Avril fait savoir à Monsieur le Baron Adolphe d'Avril, demeurant à Paris, 83 Avenue Josephine, qu'elle se trouve en bonne santé, avec toute sa famille, dans le Voralberg, chez Monsieur le Comte de Breda.

Scuzează, amice, importunitatea, răspunde-mi dacă vei găsi timp și crede la simțimintele de devotament ale amicului

AL. ODOBESCU

D-lui I. SAFARIK

Președintele societății științifice sârbe,
Belgrad

București, 2/14 Ianuarie 1871

Domnule Președinte,

Am primit prin mijlocirea d-lui Ioan S. Cantacuzen, agentul nostru diplomatic pe lângă guvernul Serbiei interesante publicațiuni cu cari societatea științifică din Belgrad a binevoit să mă gratifice. Am constatat cu o vie satisfacție perseverența cu care amicii și aliații noștri seculari de la Dunăre se ocupă de lucrări istorice relative la popoarele creștine din Orient, lucrări de cari de altfel am avut ocaziunea de mai multe ori să le apreciez marea lor valoare; cele șasesprezece prime volume din Glasnik pe cari le-am văzut și consultat la biblioteca Archivelor statului nostru îmi dăduseși proba.

Cât mă privește, Domnule Președinte, având un mic titlu la onoarea pe care societatea a binevoit să-mi facă trimițându-mi urmarea din această utilă și prețioasă publicațiune, voiu căuta să-mi arăt grațitudinea, rugând-o să primească câteva volume alăturate aci, conținând lucrările la cari am luat o parte mai mult sau mai puțin întinsă. Ceeace eu ofer corespunde prea puțin, ca valoare și ca volume, față de ceea ce mi s'a trimis; mă mângăiu că se va găsi cel puțin o indicațiune interesantă pentru antichitățile literare ale Serbiei într-o notiță pe care am publicat-o în primul volum al Revistei Române, pag. 709 și următoarele. Manuscrisul a căreia descriere o dau în această scurtă notiță a fost trimisă în urmă de mine d-lui Tr. Miklosich, care se ocupă de ea în acest moment.

Profit de acest prilej, Domnule Președinte, spre a vă exprima toată dorința ce am de a vedea stabilindu-se, pe terenul ocupațiunilor științifice, raporturi mai frecvente și mai intime între cele două țări ale noastre și reînnoindu-vă mulțumirile mele pe cari vă rog să le împărtășiți și societății; am onoarea, Domnule Președinte, de a fi al vostru cu totul devotat servitor.

AL. ODOBESCU

Indignarea ar fi târzie. Și dealtfel nici n'ar fi mai expresivă decât informația pur și simplă. Să anunțăm deci: Demostene Notez, premiantul Academiei române (lei douăzeci și cinci de mii), Ion Foti, premiantul unei societăți de scriitori (contracandidat Ionel Teodoreanu) Alfred Moșoiu, premiantul aceleiași societăți de scriitori (contracandidat Tudor Arghezi).

Polemicele interesante și vii. Anul acesta a prilejuit cătorva scriitori tineri debutul în scris și i-a ilustrat în ce au ei caracteristic: o generație, care nu exersează pasiv literatura și mai ales nu se orrese la ea. Deobicei generațiile proaspete aparțin poeziei. Tinerii anilor aceștia — intelectuali — depășesc sau vor să depășească (ceace deocamdată — cât timp nu s'nt realizați — este la fel de prețios) exercițiul literar și abordează sincer experiența proprie și problema sufletească. Foarte deseori nu cu suficient discernământ, puerili ca expresie (manifestul Crinului) și nelămurii.

Dar e în această căutare un semn bun, care poate fi recunoscut și în altă parte decât în zarva discuțiilor prea recente. Într'un bilanț ca acesta, e bine însă să recunoaștem că unui timp, acerbament de buchea polemică a distinsului corector Sevastos-Braniste, scrisul acestor debutanți firmați cu întâiul lor rând, i-a adus serviciul unor preocupări sincere și al unei credințe în ceva.

Revistele, aceleasi. Dezorientate, când țin la libertatea lor; servile când intră sub oblăduirea unui elan. Niciuna însă nu mai alunge lucrurilor noi ce s'au întâmplat. Iată de ce Calende (utilizând precis lecțiile „Cetății literare“). Duh și slovă — nearăută — Tiparница. Săptămăna, etc., etc. De cele mai multe ori proecte. Când nu, eșecuri sau succese modeste. Totus trebuie pomenite fiindcă toate au sporit impresia aceea de activitate și încordare, de care vorbiam mai sus, toate i-au adăugat ritmului în realitate domol și lenes al vieții noastre literare, o aparență de muncă, precipitare și fierbere.

Din toate aceste mici întâmplări un singur lucru cu folos imediat se cuvine pomenit: convertirea gazetei la un ajutor cultural sistematic și zilnic. Mai toate jurnalele noastre și-au organizat cel puțin o pagină de informație și discuție critică pe săptămână. Mai toate — de unde până într-o vreme — era o coloană depreciață, un fel de cos comod al redacției — i-au dat foietenului o importanță insistentă, utilizându-l pentru note de cultură. Și pentru frumusețea și marea utilitate a lucrului acestuia trebuie să spunem că nu există o singură gazetă bucureșteană, în redacția căreia să nu se odăsească cel puțin un scriitor. Gândiți-vă la acest simplu fapt că zilnic o sută de mii de oameni (și evaluăm modest numărul cetitorilor de gazete) găsesc în foaia lor preferată câteva rânduri, în care nu e vorba de politică și că zilnic atâția oameni au prilejul să citească titlul unei cărți sau numele unui om de cultură, despre care se scrie.

Și cu toate acestea pășim dintr'un an în altul cu observația noastră primă: douăsprezece luni sărace pentru carte. Ceva mai mult: puține nădejdi că anul început acum, ar putea să dea mai mult. Sfârșim și începem cu ceace, dela o vreme, ne-am obișnuit să numim „criza“.

T e a t r u

ANUL TEATRAL

CAMIL PETRESCU

Din ce în ce bilanțurile de sfârșit de an ale vieții teatrale devin mai dificile, căci din ce în ce mai mult se confirmă impresia că teatrul românesc este într-o epocă de reală decadentă. Concurat — în stil mare de cinematograful și manifestările sportive, lipsit de inter-preți, lipsit de un spirit conducător și lipsit de o critică într-adevăr capabilă de control, spectacolul românesc după ce a epuizat capitolul montărilor fastuoase, care n-au servit timp de 8—9 ani de cât de paliativ crizei se reîntoarce la ceea ce a fost înainte de războiu: Farsele localizate de d. Gusty, operetele (denumite comedii muzicale). Moartea civilă și mai concludent decât orice, la Teatrul Național ultimele două spectacole în cea mai bună formă boulevardier ne-

posteste — acum o copilă îndrăgostită) aceeași atmosferă. Deosebirea e că pe când *Luminița* are o lume cu adevărat creată și un dialog nervos ca o luptă de șerpi, Pavilionul cu umbre e năclăit într-un șos literar care era la modă acum vreo patru ani (mister, după rețetă, imagini parazitare, patetism pueril „demoniac”). Ei bine, „intellectualitatea” românească a transformat reprezentarea *Luminiței* într-un adevărat dezastru teatral acoperind cu insulte pe autoare, iar hibride poemă pretins modernistă (căci a și trecut moda) a constituit — pentru critica noastră — un mare eveniment de artă. Nici nu se putea un fapt care să illustreze mai simplu, mai vulgar și mai net toată nepuțința „intellectualității” noastre recent improvizate.

Din repertoriul strein trebuie să fie anunțate numai *Don Carlos*. *Mult șgomot pentru nimic*, *Volponi*, *Romeo și Julietta* pentru valoarea lor artistică.

ACTORII

Am arătat mai sus că socotim ca adevărată cauză a decadenței noastre lipsa unor actori care să se ridice deasupra mijlociei și lipsa unor buni regizori de dramă. De sigur că avem interpreți „exceelenți” dar cu asta nu poate trăi un teatru al unui popor de 15 milioane de locuitori. Avem chiar câțiva interpreți de mare envergură: *Nottora* (Apus de Soare) *Demetriad* (Hamlet, Vlaicu Vodă) *Storin* (Holoferu) și alți câțiva. Dar vorba numai de anumite roluri și aceiași actori imediat ce joacă altceva deșin de-a dreptul inacceptabili. Ceeace ne lipsește în teatrul românesc astăzi sunt actorii care să poată juca în mod cu totul superior un repertoriu cât mai variat, seară de seară. Cum am mai spus-o și altă dată, suntem o țară de „era” și ne lipsește un *Romeo*, un amant care

doamnele *Marioara Voiculescu* și *Lucia Bulandra*. Cel puțin e sigur că ei intrucioau. În orice caz, sufragiile entusiaste ale unor lungi serii de săli pline, că jocul lor corespundea sensibilității generale. De atunci multe s-au schimbat: cei de mai sus nu mai sunt chiar atât de tineri, valsul a fost înlocuit cu dansurile americane și sensibilitatea actuală e nestăvârșit mai febrilă. Dar din noua generație nu se pot ridica noi candidați pentru locurile vacante. Lipsit de carnițele plafonul teatrului nostru a jos și mărunț ca un soț de coperșu de tinichea. Dacă ar fi să însemnăm câteva nume din anul care a trecut atunci ar fi desigur d. *Storin* în *Don Carlos* și *Maria Filotti* în *Luminița*, d. *Critico* în *Viforul*. Nu putem trece cu vederea succesele foarte frumoase obținute de d-ra *Levy Căler* în *Cabaretul și Nunta* cu repetiții, creația d-lui *Timică* din aceeași *Nunta* cu repetiții, *R. Bulufinchi* în *Coriolan Secundus*. Se cuvine de asemenea să arătăm frumosul succes de comedie al d-lui *Leonard* în *Fritz* (alături de care a apărut și excelenta d-ra *Tanzi Cutava*) cum se cuvine să arătăm realizările doamnelor *Cleo Pan Cerbăteanu* (Femea Mării) *Marioara Zimniceanu* (Mult șgomot pentru nimic).

Dintre colilați tineri câteva noi indicații. d-nele *Nely Sterian*, și la Național în câteva momente d-na *Gaby Danielopol* și d-nul *Marcus*.

D-ra *Marietta Sadoveanu* nu a mai avut prilejul să ofere nimic nou, d-ra *Maria Mohai* se caută, cu mari ratăcări mereu, d-ra *Pău Ionescu* e definitiv lipsită de puterea de a-și organiza rolurile.

D-nii *Iancovescu Bălățeanu*, *Calboreanu Stăncescu*, *Vraca*, *Pop Marțian*, *Fintzi*, *Talianu*, *Lesler Hociang*, *Fotino*, *Toneanu*, *Ghibericon*, *Theo* etc., ca să cităm la întâmplare „staționează”.

D-rele *Corina Barbu*, *Marietta Deculescu*, *Gheorghiu*, *Arapu*, *Fanța Stăncovici*, *Virginița Dușescu* și d-nii *Davileopol*, *Raug*, *Eterle* etc. sunt încă de înregistrat la categoria speranțelor.

TURNEELE

Adevăratul succes al anului trecut au fost turneele. Mai puțin sigură ca de obicei d-ra *Ventura*, emoționanta d-na *Pierrat*, ruternic *Wegener*, decorativă d-na *Robine* alături d. *Alexandra*, dar mai ales covârșitor turneul „teatrului de artă de la Moscova” grupul *Praga*, *D. I. Pavlov* ne-a dat adevărate lecții de teatru superior.

Paul Gusty

lodramatică. Tot ce se părea câștigat nu era decât provizoriu și recăderea e cu atât mai gravă.

A vorbi despre opere înseși — în asemenea condiții — e și nedrept și periculos, câtă vreme textul lor nu e la îndemâna criticului. Când interpretarea în aproape unanimitatea cazurilor distorsionează ideea, nimeni nu poate fi atât de prezumțios în cât să pretindă că poate judeca opera însăși.

Să înșirăm mai întâiu piesele originale în ordinea reprezentării lor.

Omul de zăpadă, *Luminița*, *Meșterul Manole*, *Pavilionul cu umbre*, *Mitică Popescu*, *Omul care a văzut moartea*, *Coriolan Secundus*, *Petronius*, *Papagalii*.

Lăsând de o parte produsele industriale, care constituie o adevărată rușine pentru Teatrul Național: *Omul de zăpadă* și *Petronius*, și trecând peste celelalte opere destul de discutate să nu ne oprim decât ca să discutăm cazul pieselor *Luminița* și *Pavilionul cu Umbre*, căci el e definitiv elocvent pentru toată mediocritatea vieții noastre teatrale. *Amândouă* piesele au cam același subiect, o femeie gonită de bărbat, revine după un număr de ani și provoacă dureri noi în casa părăsită, care adă-

Tony Bulandra

să adune asupra lui toate privirile: suntem o țară în care prea multe se fac în numele amorului și nu avem în teatru o „femeie de treizeci de ani” o amantă în sensul clasic al cuvântului. Și iar ne lipsește „bărbatul”, actorul care să poată juca rolurile pe care le juca *Radovici*. E greu să ne dăm seama ce era merit adevărat înaintea de războiu, credem că totuși atunci se putea conta pe d-nii *Mandulescu*, *Tony Bulandra*, *Storin Radovici* încă, cum și pe

note

Poezia „Vis de amant” a d-lui *Camil Petrescu*, a apărut în „Antologia poezilor de azi” din eroare cu o strofă mai puțin. O publicăm în numărul nostru actual în adevărată ei formă.

plastica

EXPOZIȚIA ION SAVA

Iată-ne în mijlocul unei colecții de caricaturi care ne desvăluie o altă latură a activității d-lui Ion Sava cronicarul plastic al revistei noastre. Expune în sala

D. Camil Petrescu

„Regina Maria” și oferă mai mult decât un agreabil avertisment între două săli cu pictură. D-l Ion Sava, cunosător al

prezența unui spirit critic format. Urmarind diferitele manifestări ale plasticei noastre căuta să le confunde cu câteva principii conducătoare ale realizărilor artistice, releva câteva defecte repetate stereotipic de artiștii proști sau în formație și astfel revenea consequent cu el însuși la aceleași câteva principii generale care formau aproape un sistem. Nu însă fără a întrebuița ironia și șerja atunci când obiectul atenției sale era mai prejos de orice critică, sau așa de degradat pe scara valorilor încât un limbaj logic nu s'ar fi rutut angrena plecând dela axiome valabile numai pentru o parte. O ironie uneori amară dar totdeauna vie, uneori violent pamphlet, alteori cu reflecții triste, trădând un spirit creator tânăr care reacționează cu spontaneitate în fața tuturor obstacolelor mărunte care îl nemulțumesc.

Unele din aceste calități se regăsesc în caricaturile sale. E semnificativ faptul că d. Ion Sava nu se mărginește numai la procedeul expeditiv al liniei care caracterizează, întrebuițat des și uneori cu talent.

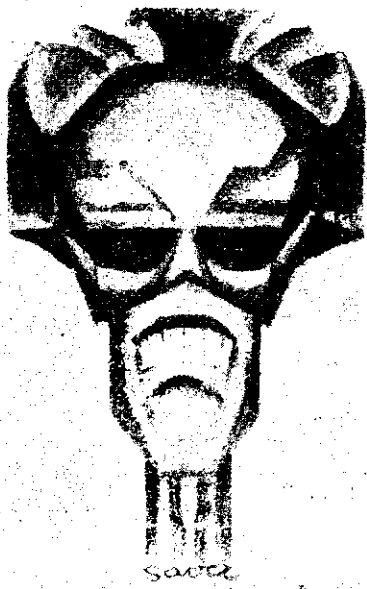
Domnia sa dă o lecție unică și instructivă de ceiace poate însemna munca și tehnica chiar în acest gen hulit și socotit superficial al caricaturilor. Invățăm că superficialitatea poate fi sau nu fi în tra-

tare. D. Ion Sava pleacă dela model și ținând seamă de condiția esențială, asemănarea, lucrează spre simplificare ca într-o carieră fără să mai țină seamă (în cele mai bune bucăți ale sale) de reproducerea fidelă a formelor materiale). Aducând astfel șarjează și ajunge până la forma ultimă în care nu se mai găsește nimic de prisos, în care formele intelectualizate de o veritabilă colaborare a artistului se reduc la figuri geometrice. Comicul reiese astfel și din trăsăturile caracteristice chiar și din modul de loc primar în care d. Ion Sava știe să le pună în valoare.

Dar ce interesează mai mult este faptul că expoziția e unitară. Afară de unele încercări de compoziții în care se serveste și de unele elemente auxiliare picturale și afară de faptul că în permanentă căutare încearcă rareori și alte-maniere, d. Ion Sava își menține în general același mod de a desena. E interesant de urmărit la un același model tratarea care nu diferă dela o variantă la alta ci oferă doar diferite puncte de vedere ale unui același obiect și ale unui același ochiu. E o calitate care nu se întâlnește prea des la caricaturile de gazetă și care e concludentă pentru d. Ion Sava.

EMIL GULIAN

MARII MAESTRI

D. Mircea Damian

meseriei sale, și-a găsit un drum al său și și se arată unitar construit.

Stăm în fața unui artist tânăr care nu s'a lăsat dus inconștient de talent ci a căutat să înțeleagă și să se înțeleagă. Cronicile sale plastice stau mărturie de

Rubens: Hercule beat

Gazetaria

„CAPȘA” VAZUTA DE SELLE

Literara

aşa şi-aşa...

revizuiim... revizuiim...

Tradiția nu exclude progresul. Tema gândirii, calul teoretic pe care călăresc de atâția ani discuțiile d-lui Crainic, sunt iată ilustrate de unul din subsefii tradiționalismului nostru :

Si fi-am pdrut romantic și poate pueril când fi-am cetit poeme subtile de Meril.

scria în 1918 d-l Ion Pillat într'unul din poemele lui cu adevărat frumoase.

De atunci Meril s'a demodat. În orice caz preferințele poetului au trecut dincolo. Francis James... sau alții. Ceeace îi obliga pe d-l Pillat să-și modernizeze astfel versul în Antologie.

...și ce naiv eram

când îți cetiam poeme de banul Francis James.

Cu aceste oportune remanieri pasajul ar putea deveni în 1938

...și parcă a fost ieri

când îți cetiam poeme din G. Apollinaire.

o seama de cuvinte

Într'o zi, baronul de Rothschild se duse la un hotel dintr'o stațiune balneară. Bine înțeles că hotelierul se sili, pe cât putu, să satisfacă pe bogatul client. I se oferi cel mai frumos apartament, dar pe un preț exorbitant.

Când auzi cifra excesivă ce i se cerea, miliardarul rămuse pe gânduri și nu răspunse imediat. Cu bărbia în mână, părea absorbit de reflexiuni importante.

Hotelierul crezu că prea urcase nota, fie chiar pentru un Rothschild.

„Domnul baron, găsește prețul prea ridicat, desigur? Îndrăzni el.

„Nu”, făcu grav miliardarul, mă întreb numai dacă voi veni aci și anul viitor, căci în acest caz ar fi mai bine să cumpăr hotelul”.

Alexandre Dumas tatăl, dedea la Odeon drama sa „La Conscience”, care avu mult succes.

„Dragă maistre”, îi zise un confrate la esirea dela reprezentație. „permite-mi să te felicit. Nu știu decât acesta va fi un mare succes de bani, dar sunt sigur că va fi un mare succes moral”.

Cu atât mai rău, răspunse Dumas, cu melancolie. „căci n'am de loc nevoie de morală și am grozavă nevoie de hani”.

Talien care odinioară, juca cu mult succes la Odeon, auzind un trăsnet grozav, într'o Vineri, pe când mânca o omletă, se sculă dela masă și aruncă omletele pe fereastră, zicând :

„Iată cât zgomot se face acolo sus, pentru o omletă”.

bazar

CUM SE POATE FACE INCALȚĂMINTE IMPERMEABILĂ

Se fierb împreună 125 gr. de ceară galbenă, aceeași cantitate de sulf, 5 gr. de rețină și o jumătate de litru de untdelemn. Când amestecul e încă fierbinte se întinde cu ajutorul unei peni sau al unui tampon un strat destul de gros pe ghețe care trebuie să fie bine uscate în momentul operației. Foarte recomandabil pentru vânători.

CONSERVAREA FLORIILOR

1. Culegeți-le de preferință foarte de dimineață sau seara după apus.
2. Puneți-le imediat în apă sau tăieți-le imediat cozile atunci când le puneți.
3. Rupeți foile care sunt în apă.
4. Nu striviți florile în vase.
5. Partea pusă în apă să fie cât de lungă.
6. Utilizați de preferință apa de ploaie.
7. Țineți vasele în constantă curățenie.
8. Feriți-le de căldură și carente de
9. Evitați schimbările bruște de temperatură.
10. Obscuritatea, umiditatea, temperatura joasă le mărește durata.

O VIZITA ÎN MALEZIA

Accasta este un simplu fapt divers, înțeles în Malezia...

Într'o centrală de distribuție electrică, de 30.000 volți, un tigru, după ce a atacat câinele păzitor al uzinei, a pătruns în sala mașinilor. Fieura, care avea înaintea ei ușile larg deschise, a început să se plimbe liniștit printre turbine și alternator. Personalului indigen, înnebunit de groază, nu-i rămase altceva de făcut, decât să se ascundă dinapoia puternicilor grupuri electrogene. Intervine inginerul șef, înarmat cu un revolver. Acesta a trebuit să se dedea la adevărate mișcări strategice pentru a scăpa de fiară și a se pune la adăpostul ei, într'o poziție cât mai avantajoasă, în care nu risca să tragă asupra personalului, nici să producă stricăciuni mașinilor, slobozind arma. După mai multe reprize a unui duel îngrijorător, el doborî tigrul cu un glonț de revolver.

caricatura zilei

AFACERE RENTABILĂ

— Cum văd te-ai înțolit. Ai dat vre'o lovitură în stil mare?

— Sigur! Vând tinctură de iod automobilistilor grăbiți.

EXPLICATIE

— Cum poți să trăiești cu ceea ce câștigi ca scriitor?!

La ce gazetă scrii?

— La nici una. Scriu nume! tatălui meu la fiecare chenzină.

carti redate în extrase

VIATA LUI LUDOVIC al II-lea de BAVARIA

Guy de Pourtalès

Degenerescenta și nebunia a bântuit multe case domnitoare. Aceia a Bavariei mai ales, n'a avut aproape niciunul din membrii ei cu mîntea întreagă. Regele Ludovic II, și-a înecat demența în lacul sanatoriului unde fusese internat, trăgînd după sine pe doctorul Gudden, după ce s'arăcise aproape țara prin gusturile-i extravagante. Se comenta îndeosebi prietenia prea strînsă ce exista între el și Wagner, care părea, multora, suspectă. A trebuit să se răscoale poporul, pentruca „bătrînul vrăjitor“ să fie îndepărtat dela curte.

Ludovic II al Bavariei la 20 ani

Dintre toate casele domnitoare din Europa, casa de Bavaria a fost sortită celui mai amar destin. O lege atavică a condus firul dinastiei Wittelsbach mereu mai adînc în spre degenerescentă și în spre nebunie. Degenerată, acea princesă Maria-Tereza pe care un istoricograf o numise, pe drept cuvînt, „Indrăgostita de șobolani“, degenerat acel Ludvic I, protectorul artiștilor; degenerat acel Othon I de Bavaria, regele care urla ca dîlăni în patru labe și își mușca

servitorii de coapse, degenerat Ludvic II regele cast, regele muzicant, regele arhitect.

Și încă, poate acesta din urmă a fost dintre ultimii regi ai Bavariei, cel mai echilibrat. Dacă fanteziile lui au costat scump pe poporul bavarez, totuși în materie de artă, spre exemplu, nu i se poate nega un ocrotire simț estetic de ocultitate inferioară, bine înțeles, dar real, existent.

Cu toate că nu se născuse înainte de

termen ca fratele său mai mare Othon (nebulul) Ludovic II era de o constituție extrem de fragilă.

Medicii îl socoteau în copilăria lui bolnav de piept; de unde îngrijiri continui și o existență aproape reclusă; s'a privat până și de jocurile vârstei sale pentru a i-se evita imprudențe dăunătoare sănătății.

O natură anormal de nervoasă, tînrul rege era, din primii ani, de o iritabilitate excesivă, cu salturi de umoare inexplicabile.

Înalt, subțire, Ludovic, avea trăsături regulate, fine, și ochii de o strălucire fascinantă.

La 18 ani e un tînr frumos care începe să întoarcă multe capete de fete, dar care pare hotărît să-și păstreze castitatea; acea castitate care îi va atrage mi tîrziu porecla de „Regele virgin“.

Cînd pe la 1867 vizitează Parisul, reputația lui face subiect de legendă. Se vorbește că acest tînr Daphnis a venit în capitala lumii ca să-și caute pe frumoasa care ar ști să întrușipeze o nouă Chloe. Se înțelege deci pentru ce, cînd tînrul se prezintă în acel mediu disolut, care era curtea lui Napoleon III, avea de rezistat contra unui adevărat asalt feminin.

Intrecerea între doamnele dela curte consta în: cine va fi cea mai îndrăzneată, cine va fi cea mai provocantă; dar suveranul Bavariei, părea de piatră și de călți.

O anumită baroană de P... mai stigură pe farmecele ei și mai aventuroasă de cît cealaltă, se încapățîna să-i dissolve rezistența cu orice chip. Deci într'o seară, îl antrenă într'un colț sumbru de grădiniță, propice oricărei aventuri riscante. Dar cînd, colo, frumoasa baroană începu să-și desvăluie cele mai irezistibile ale ei grății și forme tînrul rege se întoarse dintr'odată către statuile parcului și-i zise:

„Doamnă, simt că nu voi putea tibi decît femeea albă cît mormora de cofru și de piatră ca ea“.

Doamna baroană, care observase că de mult îi place acestui prinț să deconcerțeze lumea, replică:

— „O, Sire, dar regele Bavariei nu

oate aspira la reputația eroilor din poezia lui Pygmeion!"

— „E imposibil? întrebă regele.

— Dar... Nu, imposibil nu e.

— Ei, ce-i de făcut?

— Nimic mai simplu, așteaptă o clipă. Îți duc să mă pudrez.

— Nu, răspunse castul încoronat, sub udră voi simți existența unei femei vii, și eu am spus că vreau să fie albă și de bătrână.

— A, Sire, sunteți prea exigent. Socotesc că nu puteți prelunge unei femei să poară, ca să fie iubită apoi de Majestatea Voastră.

— Și de ce nu?

Baroanei îi fu frică și se ridică să plece. Regele privea cu ochi avizi o Venus în fața lui.

— Sire, îi zise doamna P., îngăduie să plece las. Prezența mea începe să fie indiscretă.

La 18 ani Ludovic era stăpân pe puterea supremă. De sease luni e rege deplin. Prima manifestare a autorității lui a fost impunerea prezenței lui Wagner la curtea Bavariei, genialul muzicant a ceea ce atunci peste cincizeci de ani, și numele lui nu cucerise încă gloria.

Nici regele Prusiei, nici al Hanovret spera care se spunea că e „cel mai liberal și magnific în pasiunea sa pentru artă”, nu și plecase prea mult urechea la solicitările amicilor maestrului.

De aceea când Ludovic II, îl cheamă la urte, și-i oferă tot ajutorul lui, „bătrânul vrăjitor” se pierde într-o admirație fără limite, într-o adulație care merge până la exaltare, pentru regesul său protector. Și regele înclină spre aceleași sentimente pentru Wagner.

De aci un fel de „isterie pasionată” începează până la sfârșit, pe amândoi, și se traduce în scrisori prin alevărate strigăte incoherente, exclamații dezordonate, exagerări de limbaj și umflătură de tif din cel mai prost gust.

Iată câteva exemple:

Regele către Wagner:

„Unicul, scumpul meu amic! După cum soarele majestuos împărtășe simonii nouri și răsarândețe în depărtări, tu lumina sa, căldura și dulce voluptate, și mi-a arătat astăzi scumpa d-tăde crisoare, arătându-mi că suferințele au încetat să te tortureze și că însănătoșirea n sfârșit se apropie. Atât cât vei trăi, viața va fi pentru mine frumoasă și plină de fericire. O, iubitul meu!” etc.

O scrisoare a lui Wagner către un prieten, despre rege:

„Nu te îndoi, am găsit în sfârșit o dragoste, o legătură de dragoste, care nu cunoaște nici dureri, nici griji. Dacă ai ști ce simt când acest tânăr frumos e lângă mine! Mi-a dat de ziua mea, portretul lui, făcut înalt pentru mine... Locuiește lângă mine, într'un castel — la zece minute cu trăsura. Trimite să mă ia de două, trei ori pe zi. Și eu sbor la el ca la o metresă.

El e cu mine adorabil. Oftatul, străngerile de mână, emoțiile dragostei nu mi-ai părut niciodată mai frumoase, etc...

Și mai departe, când maestrul declară că pasiunea regelui pentru el este mereu „profundă și fatală”, că Ludovic îl iubește „cum niciodată un om n'a iubit pe altul” am fi autorizați să credem într-o perversiune sexuală. Dar această ardore în prietenie, această adorație juvenilă, este adresată, fără îndoială, artistului fără seamăn, semi zeului, mai mult decât omului.

Exaltația amoroasă în forma ei, demonstrează totuși morbiditatea mintală a regelului îndrăgostit.

A trebuit, nici mai mult, nici mai puțin decât o revoltă a poporului, ca să se producă o separație între cei doi.

Poporul s'a revoltat pentru că regele secătua țara cu construcții de castele și parcuri și toată lumea era convinsă că stimulatorul tuturor acestor cheltuieli desfrânate era „bătrânul vrăjitor”.

Regele s'a despărțit de Wagner, dar toată viața lui a continuat să-l acopere

Prodigalitatea sa n'a vrut să-și împună nici o limită. Aici nici un străin n'avea dreptul să intre.

O singură infracțiune s'a produs odată la această regulă.

Ludovic a permis unei cântărețe a cărei voce i-a plăcut, să stea înăuntru câteva secunde.

Imediat, după plecarea cântăreței un valet a fost însărcinat cu tota dezinfectare și arderea de parfumuri în scop de a goni aerul stricat.

Către anul 1866, nebunia regelui se ac-

Regele Ludovic al Bavariei

cu cadouri și să-l urmărească, îndrăgostit, pretutindeni.

Clădirile însă n'au încetat. Ludovic al II-lea, își pusese în gând să reconstruiască la München, viața și opera omonimului său dela Versailles, Ludovic al XIV-lea.

La Herrenschiemsee, regele bavarez a construit în întregime acea pastişe celebră, după Versailles, care merge până la parodie. Pentru a da cât mai complet iluzia epocii Regelui Soare, în sala de consiliu dela Herrenschiemsee, a pus să se construiască un orologiu în fața căruia trece la fiecare bătaie de oră, un Rege-Soare majestos, care primește reverențele curtenilor.

Dar locul de mare atracție e sala de paradă, copiată, călcată după camera lui Ludovic XIV-lea, dela Versailles.

În această piesă, care a costat atunci aproape trei milioane de mărci, Ludovic al II-lea a acumulat motivele de ornamentație, ștofele și mobilele cele mai somptuoase.

centuiază. După pacea dela Nicolsburg plenipotențiarul bavarez i-au găsit într-o insulă de pe lacul Starnberg, deghizată în indian, cu un grup de marcastni la picioare, cu pene de vultur în păr, îmbrăcat într-o cuvertură, citind tare „Ultimul Mochican”.

Urmează o epocă de reclusiune voluntară, în care timp starea lui mintală se agravează și decide pe miniștri să ia hoarfrea de a-l interna.

Într'o zi, kronprințul Germaniei vine să inspecteze trupele din Sud. Ludovic pune să-l prindă, îl închide într'o groță și hotărăște să-l țină acolo până va muri de foame.

Începând dela 1873 singurii oameni cu care se întreține regele, sunt slugile. Pe miniștrii nici nu vrea să-i vadă.

Când e obligat să stea de vorbă cu ei, regele plasează o umbrelă între el și interlocutori.

Stă singur zile întregi.

Bea hidromel din cornuri de bou, ca vechii germani, în compania vâleților săi.

Multă vreme, miniștrii au ezitat să ia o măsură hoărbitoare împotriva suveranului dement.

În cele din urmă însă, starea Majestății Sale devenind extrem de gravă Consiliul de miniștri se hoărăște: Alege câțiva fideli ai guvernului dela München și în frunte cu doctorul von Gudden, directorul azilului de alienați din München îi trimite să captureze pe Ludovic, care stătea retras în castelul său dela Hohenschwangen și plănuia clădiri de noue castele și contractări de noi credite la Șahul Persiei.

Iată această ultimă pagină din romanul nefericitului rege povestită de Guy de Pourtalès.

La 9 Iunie 1886, ora 2 după amiază trimișii guvernului au părăsit Capitala.

La miezul nopții ajung la castel, se instalează, mănâncă și țin consiliu.

Doctorul Gudden e de părere să se întrebuițeze cămașa de forță. Ceilalți cred că nu e nevoie.

În timp ce ei discută, un vizitiu al regelui trage cu urechea, înțelege despre ce e vorba și aleargă să-și vestească stăpânul.

Ludovic nu vrea să creadă nimic. Așteaptă.

La ora patru se crapă de ziuă. Plouă fin și e puțin frig. Pe drum nu se poate distinge nimic la distanță.

Deodată în fața porților locuinței regale, se opresc câteva trăsură. Jandarmii de gardă, les înaintea noilor veniți, îi intrabă ce doresc, și le barează intrarea.

La asta nu se gândiseră trimișii guvernului.

„Regele vostru are mîntea bolnavă, spun doctorii, venim să-l îngrijim“.

Soldații răspund simplu: „Avem consimțământ să nu lăsăm pe nimeni înăuntru“.

Ludovic asistă dela fereastră la scenă și deodată soldații îi aud ordonând:

„La închisoare!“

Și toată delegația e băgată în închisoare. Unul singur scapă. E Rumper, cel care telegrafiază la München întâmplarea.

Guvernul prinde această neașteptată ocazie ca să proclame regența:

„În numele Majestății Sale Regelui.

„Casa noastră regală și fidelul popor bavarez, sunt pe neașteptate loviți, după hotărârile nebănuite ale lui Dumnezeu, de o tristă întâmplare: boala gravă și incurabilă a preascumpului nostru nepot, (Regent e declarat Leopold, anchiul lui Ludovic), prea puternicul nostru rege și senior, Majestatea Sa Ludovic II, boala care îl pune în imposibilitate de a-și asuma mai departe puterea, așa cum stă scris sub titlul 2, paragraful 11 din Constituție“, etc., etc...

În timp ce se desfășoară aceste evenimente în Capitală, populația din jurul castelului regal alergară să dea o mână de ajutor regelui ei.

Iar regele redijează febril câteva ordine pe care un lacheu le citește zicând, celor închiși: „Trădătorii sunt condamnați să fie scalpați: vor fi mai întâi biciuiți și apoi li-se vor tăia limba și mâinile“.

Bieții jandarmi sunt puțin ațărîți de ordinele regelui și condamnații tremură vargă. Când, deodată apare în scenă prefectul județului înarmat cu ultimele instrucțiuni ale consiliului de regență.

Apariția lui pune capăt inutilei rezistențe regale.

Comisararii regenței sunt puși în libertate și expediați unul câte unul în Capitală.

A doua zi o altă delegație a regenței

Dr. VON GUDDEN

se prezintă din nou la porțile palatului de data asta escortată de ofițeri de jandarmerie.

Imediat ce noua gardă, instituită de cu seară, deschide porțile castelului, un servitor se precipită înaintea noilor veniți conjurându-i să se grăbească către apartamentul regal, fiindcă Majestatea Sa, ajuns în culmea surescitării amenință să se arunce pe fereastră. Până acum a fost împiedecat cu un șiretlic: I s'a spus că s'a pierdut cheia dela eșirea din cameră.

Se iau imediat dispozițiuni, toate eșirile să fie barate, și toate culoarele înțesate de infirmieri. Când totul e aranjat, ușa camerei unde regele stătea prizonier, e deschisă.

Regele ese hotărît să se arunce prin cea dintâi fereastră.

O clipă se face tăcere. Pe culoar răsună doar pașii hotărîți ai regelui.

Statura lui gigantică, în dimineața asta, pare încă mărită.

Deodată și din toate părțile, la un semnal, regele e împrejmuit de câțiva zeci de infirmieri și ofițeri. Și mai înainte ca el să poată face vre-o mișcare,

brațele îi sunt paralizate de cleștele câtorva zeci de mâini.

Doctorul von Gudden își face loc și oprește în fața lui.

— Sire, îi spune el, tîm este dat și împlinesc cea mai tristă datorie din viața mea.

Majestatea Voastră, după avizul a patru medici, este declarat iresponsabil. În clipa aceasta, prințul Luitpold, își asumă regența. Eu am primit ordin să vă acompaniez pe Majestatea Voastră la Berg chiar în astă noapte. Dacă ordonați, Sire, trăsura va fi gata pentru ora 4.

Doctorul Müller, raportează că regele drept răspuns, repetă mereu:

„Ah, dar ce vreți dela mine?“

Ce însemnează toate astea? Avea vocea stinsă și un ton extrem de dureros. A intrat apoi în cameră, trăgându-și picioarele și dăinându-se ca un arbore care stă să se prăbușească.

Medicul șef, Gudden își oferă serviciile. Regele îi răspunde:

— Dar cum puteți să mă declarați neputincios?

Nu m'ați examinat nici odată!

— Sire, nu era nevoie: dovezile sunt concludente.

— Și câtă vreme va dura cura?

— E specificat în constituție că dacă regele, pentru un motiv sau altul, nu poate governa mai mult de un an, trebuie declarată regența. Un an e deci termenul cel mai scurt.

Ei bine, replică regele, se va isprăvi desigur, mult mai îndată. Nu e așa de greu să te scapi de un om.

— Sire, onoarea, îmi impune să nu răspund.

A doua zi regele era internat.

La ora cinci, după amiază, pacientul invită pe doctorul Gudden la o plimbare prin parcul sanatoriului.

Doctorul Gudden a primit, și s'a dus și a plecat în spre aleele de brad.

Atât se știe.

Seara, servitorii au găsit două cadavre în lacul parcului.

Erau cadavrele regelui Ludovic II și ale doctorului Gudden.

Cum s'a întâmplat uenorocirea nu s'a putut afla niciodată. Servitorii știau doar că cei doi eșiseră la plimbare.

Pe malul lacului a fost găsit pardesiul regelui.

Cadavrul doctorului prezenta ușoare șgârâieturi pe față și avea o umghie dela degetul cel mare întoarsă.

La un ochi, doctorul pășira o urmărită, ca de lovitură de pumn.

